

Opdrachtgever:	Portefeuillehouder gebiedsinvesteringen Net op Zee Buitenkans
Opsteller:	Processtrateeg 2 ^e tranche gebiedsinvesteringen
Versie	Voor gemeenteraad
Versiedatum:	16 juni 2026
Status	Definitief
Onderwerp:	Meer water voor Schiermonnikoog: waterkoesterprojecten

Bijlagen

Nr.	Titel	Opmerkingen
1.	Integraal Waterplan Schiermonnikoog – juni 2025	Opgesteld door provincie, vastgesteld door stuurgroep 1Eilaun
2.	-	-

Inleiding

Er ligt een actuele opgave bij het zelfvoorzienend houden van Schiermonnikoog wat betreft zoet (drink)water. Water is essentieel voor ons welzijn. Schiermonnikoog ligt midden in een uniek ecosysteem omringd door het zoute water van de Noordzee en de Waddenzee. Het drinkwater wordt uit het grondwater op het eiland zelf onttrokken en niet vanaf de vaste wal aangevoerd zoals bij drie andere Waddeneilanden. De beschikbaarheid van zoet water is op dit moment een van de grootste bedreigingen voor de leefkwaliteit op het eiland. De stijgende zeespiegel als gevolg van klimaatverandering speelt hierin een belangrijke rol. Ook andere klimaateffecten zoals hitte, droogte en wateroverlast in de winter beïnvloeden het eiland. Veranderingen in het grondwatersysteem verlopen traag, dus nu handelen is cruciaal om het eiland toekomstbestendig te maken.

Om deze reden is water het verbindend thema tussen de verschillende rijksmiddelen uit het regiopakket PAWOZ-Eemshaven zoals beschreven in het Regioplan gebiedsinvesteringen tranche 2+.

Het voorstel is om € 3 miljoen van de € 5 miljoen gebiedsinvesteringen voor een impuls in lokale leefkwaliteit op Schiermonnikoog te besteden aan een nieuw Buitenkansproject: Meer water voor Schiermonnikoog. En aanvullend € 1 miljoen van de extra € 2 miljoen aan middelen voor het versterken van de natuur op Schiermonnikoog aan water te besteden. In totaal is dan € 4 miljoen beschikbaar voor waterkoesterprojecten.

Aansluiting op (strategische) programmadoelen

Waterkoesterplan Schiermonnikoog

Het Integraal Waterplan Schiermonnikoog van juni 2025 (waterkoesterplan) biedt een samenhangend kader voor een toekomstbestendig, veerkrachtig en zelfvoorzienend watersysteem voor de periode 2025–2031, met doorkijk naar 2050 en 2100. Het plan richt zich primair op het behoud en duurzaam

benutten van de zoetwaterbel, met oog voor alle functies op het eiland. Het plan bevat een uitvoeringsprogramma met maatregelen voor 2025–2030. De stuurgroep 1Eilaun bewaakt voortgang, samenhang en integraliteit.

De ambitie beschreven in het Integraal Waterplan is om Schiermonnikoog toekomstbestendig te maken: een duurzaam, veerkrachtig en zelfvoorzienend eiland, ook op het gebied van drinkwater en zoetwaterbeschikbaarheid. De uitdaging zit in het combineren van verschillende functies binnen de beperkte ruimte van het eiland. De grootste bedreiging is de beschikbaarheid van zoetwater. Daarom wordt er extra aandacht besteed aan het vasthouden van zoet water voor zowel landbouw als natuur, en het benutten van de zoetwaterbel onder het eiland. Het Integraal Waterplan biedt inzicht in maatregelen die nodig zijn om de zoetwaterbel op het eiland te behouden en duurzaam te benutten.

Dit plan is de basis voor de uitvoering van het nieuwe Buitenkansproject Meer water voor Schiermonnikoog: waterkoesterprojecten. Samen met andere partners als Wetterskip Fryslân en het Nationaal Park Schiermonnikoog.

Programma 2 – Leefomgeving

Water komt in meerdere SDG-doelen in Programma 2 – Leefomgeving van de programmabegroting 2026 van Schiermonnikoog terug, vooral bij ruimtelijke ontwikkeling en wonen, de fysieke leefomgeving en het onderwerp duurzaamheid en natuur.

Doel 6 Verzeker toegang tot duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen.

Een goed en adequaat beheer van de riolering is in het belang van de volksgezondheid, het milieu het beperken van regen- en grondwateroverlast. We koppelen waar mogelijk de afvoer van regenwater af van het gemengd riool, veelal in combinatie met wegonderhoud. Ook benutten we mogelijkheden om regenwater te bergen in de openbare ruimte om overlast bij hevige regenbuien te beperken. Bijvoorbeeld door het plaatsen van infiltratiekolken om regenwater in de bodem te laten infiltreren in plaats van het af te voeren naar de rioolwaterzuivering. Maatregelen uit het Integraal Waterplan Schiermonnikoog zijn deels opgenomen in het recent vastgestelde Water- en rioleringsprogramma 2026-2035. Met dit Buitenkansproject sluiten we hierop aan en kunnen we dit wellicht versnellen.

Doel 13 Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden. Van belang is hierbij om drinkwaterbesparing te realiseren. Dit kan door bewustwording: er is inmiddels een bewustwordingscampagne opgezet voor inwoners, ondernemers en toeristen. Ook is onderzoek naar technische mogelijkheden voor waterbesparing nodig, vooral bij grootverbruikers. De realisatie daarvan is een van de beoogde maatregelen met dit Buitenkansproject.

Water- en rioleringsprogramma 2026 -2035

De gemeente heeft een zorgplicht als het gaat om water: gemeentelijk afval- en hemelwater, en grondwater. Om die reden is er een water- en rioleringsprogramma. Daarin staat dat we samen met onze inwoners en andere belanghebbenden werken aan een veilige, gezonde en klimaatbestendige leefomgeving en een toekomstbestendige waterketen. We doen dit doelmatig: tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten en daar waar het effect het grootst is. Het Water- en rioleringsprogramma beschrijft hoe we de aankomende jaren invulling geven aan onze gemeentelijke watertaken, de bekostiging daarvan en hoe het plan bijdraagt aan onze ambities. Dit programma is recent vastgesteld. U heeft op 16 december 2025 een raadsbrief ontvangen (LIS 20 januari 2026) met het na inspraak vastgestelde Water- en rioleringsprogramma 2026-2035.

Met dit Buitenkansproject kunnen we een extra impuls geven aan onze ambities op het gebied van water en een plus zetten op de al beoogde maatregelen.

Ambitieplan Nationaal Park Schiermonnikoog

Het Ambitieplan Nationaal Park Schiermonnikoog 2024 beschrijft de gezamenlijke koers voor het Nationaal Park Schiermonnikoog voor de komende tien jaar. Het plan verbindt bescherming en herstel van unieke natuur met leefbaarheid, economie en sterke betrokkenheid van eilanders. Naast natuurherstel en bescherming en samen zorgdragen voor het eiland is één van de kernambities om meer zelfvoorzienend te zijn (water en energie). Met dit ambitieplan kiest Nationaal Park Schiermonnikoog voor een integrale aanpak waarin topnatuur, veiligheid, zelfvoorzienendheid en gemeenschap hand in hand gaan.

Het water koesteren ofwel vasthouden voor de natuur is een belangrijke opgave voor een robuust watersysteem. Het project Meer water voor Schiermonnikoog sluit aan bij de ambities uit dit plan.

Relatie overige (regiobrede) programma's

- Regio Deal De Waddeneilanden: Circulaire Economie – Zoetwaterbeheer op de Waddeneilanden én Grip op drinkwaterconsumptie.
- Investeringskader Waddengebied: Eilanden op eigen kracht - Zelfvoorzienendheid (drink)water.
- Toekomstbestendig Schiermonnikoog: adaptieve lange termijn strategieën voor toekomstbestendige investeringsbeslissingen (juli 2024 - 1Eilaun). Uit deze studie komt naar voren dat zoetwaterbeschikbaarheid een belangrijke randvoorwaarde is voor de leefbaarheid van Schiermonnikoog bij zeespiegelstijging.

Effecten, doelen en resultaten van het proces

We willen de zoetwaterbel op het eiland behouden, aanvullen en duurzaam benutten, zodat er voldoende drinkwater is voor eilanders en toeristen en water voor de natuur en landbouw. We willen daarbij een inspirerend voorbeeld zijn voor anderen op het gebied van innovatief en duurzaam waterbeheer. Schiermonnikoog is daarbij een proeftuin voor waterinnovatie: van regenwateropvang tot circulair watergebruik. De focus van het Buitenkansproject Meer water voor Schiermonnikoog ligt bij waterbesparing en circulair watergebruik. Het resultaat is dat meerdere waterkoesterprojecten – die elkaar versterken – zijn uitgevoerd.

Aanpak, reikwijdte en afbakening

In samenwerking met Wetterskip Fryslân, en andere direct betrokkenen onderzoeken we welke maatregelen in samenhang het meest effectief zijn. Er vindt op dit moment een onderzoek plaats naar hergebruik van het effluent (gezuiverd afvalwater) uit de rioolwaterzuivering op Schiermonnikoog waardoor er minder lozing plaatsvindt op de Waddenzee en we het zoete water voor het eiland kunnen behouden. De vraag is waar het her-te-gebruiken-water het beste naartoe gebracht kan worden op het eiland: naar de duinen of naar de polder, of elders. Samen bepalen we wat de meeste effectieve samenhangende maatregelen om het water te koesteren op het eiland.

Het budget voor de lokale impuls voor de leefkwaliteit zou bijvoorbeeld ingezet kunnen worden voor het versneld afkoppelen van het regenwater van het gemengd riool in het dorp. Dit door aparte infrastructuur aan te leggen of bijvoorbeeld de regenpijpen bij huizen af te koppelen en het regenwater te infiltreren in de tuin. Of voor waterbesparing en hergebruik bij de grootste verbruikers van water in het dorp en hergebruik bij huishoudens. Een voorbeeld voor besteding van het budget vanuit het versterken van de natuur kan een maatregel zijn oor zoetwaterberging bij de Westerplas of het behouden en creëren van plasdrasgebieden in de polder voor weidevogels.

Aanpak

Om te komen tot de keuze voor de waterkoesterprojecten op Schiermonnikoog worden de volgende stappen gezet:

1. Uitwerken van de slimste combinatie aan maatregelen om het beschikbare budget te besteden;
2. Ophalen bestuurlijk besluit over de keuze van waterkoesterprojecten;
3. Uitvoeren van de waterkoesterprojecten.

Aandachtspunt is dat we slimme combinaties zoeken, niet alleen van gemeentelijke plannen, maar ook de waterkoesterprojecten uit het Integraal Waterplan van andere betrokkenen zoals het Wetterskip, en dat daarbij meerdere financieringsstromen spelen. Naast de eigen budgetten van de betrokkenen, het rijksgeld uit het regioplan, is er ook budget IKW waddenfonds en regio deal budget. En zijn er wellicht nog andere middelen. Dit maakt het uitdagend en complex, maar ook een onderwerp waar we met elkaar meer waarde kunnen creëren door de budgetten en aanpak af te stemmen en te combineren.

Afbakening is dat we alert zijn op het kiezen van maatregelen die een plus zijn op wettelijke taken van de betrokken partijen.

Projectleider Meer Water voor Schiermonnikoog

Het voorstel is om net als bij de eerdere Buitenkansprojecten ook voor dit project een (externe) projectleider te benoemen. Het is een dusdanig complex project dat dit vooral ook veel procesvaardigheden en verbindende vaardigheden met de ander betrokken partijen vraagt. Het is de bedoeling dat deze projectleider een aanjagende en trekkende rol krijgt in vooral stap 1 en 2. Bij stap 3 komen we meer in de uitvoeringsfase en zijn waarschijnlijk andere vaardigheden nodig.

Betrokken partijen en participatie

Het Integraal Waterplan is opgesteld in nauwe samenwerking tussen de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, Vitens, gemeente Schiermonnikoog, Nationaal Park Schiermonnikoog, inwoners en andere belanghebbenden. Het kent daarmee een groot draagvlak.

Er zijn veel partijen betrokken. Nauwe samenwerking is vooral bij stap 1 in de aanpak van belang met het Wetterskip, 1Eilaun en het Nationaal Park Schiermonnikoog, waaronder ook Natuurmonumenten. Het uitvoeren van de waterkoesterprojecten is vervolgens zaak van de verantwoordelijke organisatie. Dat kunnen wij zijn als gemeente, Wetterskip en ook Natuurmonumenten als het gaat om maatregelen op hun grondgebied.

Betrokkenheid gemeenteraad

De raad wordt op verschillende momenten betrokken bij het Buitenkansproject Meer water voor Schiermonnikoog, in verschillende rollen.

Stap	Wat	Rol
1.	Keuze voor nieuw Buitenkansproject Meer Water voor Schiermonnikoog bij verdeling middelen uit het regioplan gebiedsinvesteringen tranche 2+	Kaderstellend (en budgetrecht)
2.	Keuze waterkoesterprojecten binnen het nieuw Buitenkansproject Meer Water voor Schiermonnikoog	Kaderstellend (en budgetrecht)
3.	Stand van zaken uitvoering waterkoesterprojecten	Controlerend

Aandachtspunt is dat de gemeente de € 2 miljoen beheert voor het versterken van de natuur en dat het Overlegorgaan Nationaal Park een zwaarwegende adviesrol heeft bij de verdeling van het budget en de keuze van de projecten.

Globale tijdsplanning

Op hoofdlijnen is de tijdsplanning van de drie eerder benoemde stappen in de aanpak, als volgt:

Juli - september 2026:	besluitvorming regioplan en verdeling middelen Schiermonnikoog
September – voorjaar 2027:	stap 1 slimme combinaties waterkoesterprojecten
Voor de zomer 2027:	stap 2 besluitvorming keuze waterkoesterprojecten (na zwaarwegend advies Overlegorgaan NP)
2027-2037:	stap 3 uitvoering waterkoesterprojecten

Kosten en financiering

Op basis van stap 1 uit de aanpak is er straks meer inzicht in de kosten voor de individuele waterkoesterprojecten.

Voorlopig beschikbaar budget *inclusief btw* voor waterkoesterprojecten:

- € 3 miljoen van de € 5 miljoen gebiedsinvesteringen tranche 2 voor lokale impuls leefkwaliteit;
- € 1 miljoen van € 2 miljoen extra middelen versterken natuur.

De rijksmiddelen zijn naar verwachting niet eerder dan oktober 2027 beschikbaar. Wellicht de natuurgelden eerder, vanaf begin 2027. Om nog dit jaar voortvarend aan de slag te kunnen gaan en een projectleider te kunnen inzetten is het voorstel om deze kosten voor te financieren uit de het ondersteuningsbudget gebiedsinvesteringen tranche 1 en dit terug te storten na ontvangst van de rijksmiddelen tranche 2. Op deze wijze hoeft er voor voorfinanciering geen gebruik te worden gemaakt van de algemene reserve.

Bewaking

Bewaking van het proces vindt plaats door de ambtelijk opdrachtgever en een aan te stellen projectleider voor het nieuwe Buitenkansproject Meer Water voor Schiermonnikoog. Dit wordt teruggekoppeld aan de verantwoordelijk wethouder en wanneer nodig via het college aan de raad.

Evaluatie

Het proces wordt doorlopend geëvalueerd en bijgestuurd door de betrokkenen. U wordt daarover geïnformeerd in de halfjaarlijkse voortgangsbrief over de Buitenkansprojecten.